

ПРОГРАМА СПЕЦКУРСУ «ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ІННОВАЦІЙНОСТІ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ГІМНАЗІЇ»: ЗМІСТ І СТРУКТУРА

Катерина Гораш,

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник відділу
інновацій та стратегій розвитку освіти
Інституту педагогіки НАПН України
e-mail: kateryna.vik@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8625-9774>

Розкрито зміст і структуру програми спецкурсу «Оцінювання рівня інноваційності освітнього середовища гімназії», який розроблено для керівників і вчителів базової середньої освіти з метою їх підготовки до застосування інструментарію оцінювання освітнього середовища. Автором обґрунтовано доцільність упровадження спецкурсу в процес самоосвіти та підвищення кваліфікації педагогічних працівників; описано зміст основних структурних складників програми спецкурсу (мету, предмет, вимоги й очікувані результати навчання педагогічних працівників за програмою спецкурсу, перелік і зміст модулів, обсяг навчального навантаження та форми організації освітнього процесу). Акцентовано увагу на доцільності застосування розробленого інструментарію оцінювання інноваційності освітнього середовища гімназії в педагогічній практиці та управлінні закладами загальної середньої освіти. Інструментарій оцінювання інноваційності освітнього середовища гімназії дасть змогу визначити один з рівнів інноваційності (адаптивний, експериментальний, пошуку та ініціатив, продуктивний) і застосувати результати оцінювання в стратегічному плануванні роботи школи та проектуванні її інноваційного освітнього середовища.

Ключові слова: Нова українська школа; освітнє середовище гімназії; інструментарій оцінювання; рівні інноваційності освітнього середовища.

Постановка проблеми. Сучасні освітні реформи загальної середньої освіти зумовлюють пошук і наукове обґрунтування нових підходів до організації інноваційного освітнього середовища закладів базової середньої освіти та підготовки керівників і вчителів гімназій до провадження професійної діяльності в умовах інноваційних змін.

Створення та забезпечення інноваційного освітнього середовища є важливим завданням як для державних органів управління освітою, так і для закладів загальної середньої освіти, що мають створити умови для формування в учнів ключових компетентностей XXI століття, визначених у Концепції Нової української школи [1], та забезпечити підготовку педагогічних працівників «нової генерації» та їхній професійний розвиток на засадах формування інноваційного мислення і здатностей розробляти інноваційні ідеї та застосовувати інноваційні освітні методики й технології [2].

У фундаментальних і прикладних наукових дослідженнях проблем і перспектив розвитку національної освіти, зокрема загальної середньої освіти, доцільно розробляти та впроваджувати курси, спецкурси, навчальні семінари тощо для вчителів і керівників закладів освіти, які б сприяли підготовці педагогічних працівників до ефективного застосування наукових розробок у педагогічній практиці.

У 2019 р. науковими співробітниками відділу інновацій та стратегій розвитку освіти Інституту педагогіки НАПН України розпочато прикладне дослідження з теми «Організаційно-педагогічні засади проектування освітнього середовища гімназії», одним із напрямів якого є вивчення стану освітнього середовища експериментальних гімназій. Зокрема, проведення оцінювання наявних ресурсів, що мають бути враховані в розробленні проекту освітнього середовища закладу базової середньої освіти в контексті вимог Нової української школи.

Інноваційність освітнього середовища, на нашу думку, є однією з важливих характеристик закладу освіти, який має забезпечити формування в учнів ключових компетентностей, необхідних для успішної життєдіяльності в сучасному інноваційному світі.

Отже, у процесі проектування освітнього середовища гімназії виникає потреба у підготовці керівників і вчителів до оцінювання освітніх ресурсів, процесів і явищ, зокрема й інноваційності освітнього середовища. З метою встановлення рівня інноваційності освітнього середовища гімназії було розроблено інструментарій оцінювання та спецкурс для підготовки керівників і вчителів до застосування розробленого інструментарію.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Для українських і зарубіжних учених актуальними є дослідження теорії і практики створення ефективного освітнього середовища в умовах глобалізаційних, інтеграційних, інноваційних процесів та сучасних світових викликів. Зокрема, пандемії коронавірусу COVID-19, яка охопила світ у 2020 р., що спричинило зміни освітнього середовища закладів освіти усіх рівнів та активізувало розроблення і застосування в освітньому процесі змішаних форм навчання, інформаційних освітніх технологій, програмного забезпечення тощо.

У дослідженні інноваційного освітнього середовища гімназії та розроблені спецкурсу для керівників і вчителів цінними є наукові результати попередніх наукових досліджень.

1. *Визначення терміна «освітнє середовище»*, що в Концепції Нової української школи, тлумачиться як сукупність спеціально створених умов, що на основі якісних змін складників освітнього середовища (застосування інновацій) забезпечують навчання і виховання випускника нової української школи здатного до особистісного розвитку та професійного навчання впродовж життя, готового до змін навколишнього світу [1]. Освітнє або навчальне середовище в Глосарії реформи освіти (edglossary.org) трактується як — різноманітні фізичні місця, контексти та культури, в яких навчаються учні [3].

Українські дослідники проблем створення освітніх середовищ гімназій, подають це поняття як сукупність різноманітних умов, що сприяють досягненню педагогічного результату, а також ряд чинників, які розкривають зміст і технології навчання та розвитку особистості учня [4].

2. *Типи та компоненти ефективного освітнього середовища*. Всесвітньо відомий дослідник і автор книг про освітні технології, зокрема й про технології інноваційного дистанційного навчання, А. (Тоні) Бейтс досліджує проблеми створення ефективного навчального середовища закладів освіти в сучасних реаліях. Учений виокремив основні чинники, які необхідно враховувати в процесі проектування й забезпечення ефективності освітнього середовища: індивідуальні особливості учнів, що можуть навчатись різними способами в різних умовах, формах і контекстах; проектування моделі єдиного оптимального середовища для навчання учнів та технології відтворення різних моделей освітнього середовища в конкретних закладах освіти. Бейтс поділив освітні середовища на *типи* (класне середовище (спеціальне приміщення для навчання); онлайн-навчальне середовище; соціальне середовища — група учнів, родина, друзі та гуртки за інтересами (хобі); природниче середовище; особиста освітня сфера (середовище, яке ґрунтується на мотивації до навчання та самоосвітніх технологіях). Вчений визначив *компоненти ефективного навчального середовища*: характеристики учнів і засоби комунікації та взаємодії; цілі навчання і виховання; діяльність, яка підтримує навчання; наявні шкільні ресурси (наприклад, підручники, навчальне обладнання, авторські методи навчання); стратегії оцінювання результатів навчання; культурне середовище [5].
3. Для дослідження проблеми проектування інноваційного середовища гімназії важливими є результати дослідження ОЕСР (OECD iLibrary це онлайн-бібліотека Організації економічної співпраці та розвитку), особливо цінними — обґрунтовані рекомендації щодо створення інноваційного освітнього середовища та визначені характеристики такого середовища:

- наявність в освітньому середовищі динамічного «інноваційного ядра» і розвиток елементів освітнього середовища;
- статус школи як «формуючої організації», що здатна розробляти потужні стратегії створення інноваційного освітнього середовища з відповідним навчальним лідерством та налагодженою системою управління інноваціями, оцінювання результатів інноваційної діяльності та забезпечення зворотного зв'язку із зовнішнім середовищем (громадськістю, органами управління тощо);
- освітнє середовище має бути відкритим для партнерства задля зростання соціального та професійного капіталу і забезпечення оновлення й динаміки розвитку;
- моніторинг стану та підвищення ефективності освітнього середовища ХХІ століття завдяки застосуванню ключових принципів навчання, які забезпечують ефективність управління процесом створення освітнього середовища [6].

Інноваційне освітнє середовище розглядається дослідниками як організований простір закладу освіти, що дає змогу зосередити інноваційний потенціал, людські та матеріальні ресурси на забезпечення якості освітнього процесу шляхом запровадження освітніх інновацій [2], [7].

4. Для створення ефективного інноваційного освітнього середовища гімназії в контексті розбудови нової української школи *необхідно дослідження (оцінювання) реального стану наявних ресурсів, проблем і перспектив розвитку сучасних шкіл*, що забезпечують певний рівень інноваційності освітнього середовища цих закладів освіти.

У Глосарії термінів з моніторингу та оцінювання термін «оцінювання» (*evaluation*) подано як встановлення якості за критеріями і показниками міри; формування висновків про об'єкт на основі порівняння чисельних показників, де оцінка є результатом оцінювання, а оцінювання — процесом [8].

У технологіях оцінювання соціально-гуманітарної сфери більшою мірою застосовується термін «експертиза» (експертне оцінювання), що передбачає формулювання судження (висловлення думки) про будь-кого або будь-що (здійснюється за умовно визначеними критеріями та показниками) [9].

5. Результати дослідження теоретичних засад і практики інноваційного розвитку закладу загальної середньої освіти, зокрема технологія оцінювання інноваційного розвитку та рівні інноваційного розвитку школи стали базовими для розроблення характеристик кожного з рівнів інноваційності освітнього середовища гімназії: адаптивного, експериментального, пошуку та ініціатив, продуктивного [10], [11].

6. У розробленні змісту та структури спецкурсу цінними були результати досліджень проблем *професійної підготовки та перепідготовки вчителів*, зокре-

ма розроблені та обґрунтовані методологічні засади неперервної професійної освіти [12]; становлення вчителя як суб'єкта інноваційного освітнього процесу й розвиток його інноваційного мислення [2].

Метою статті є висвітлення результатів дослідження інноваційного освітнього середовища гімназій, зокрема апробація програми спецкурсу щодо підготовки педагогічних працівників до застосування інструментарію визначення рівня інноваційності.

Виклад основного матеріалу. Зміст і структуру програми спецкурсу «Оцінювання рівня інноваційності освітнього середовища гімназії» розроблено відповідно до Закону України «Про освіту» [13], Державних стандартів вищої освіти та Типової освітньої програми організації й проведення підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладами післядипломної педагогічної освіти (наказ Міністерства освіти і науки України від 15.01.2018 № 36), основних напрямів державної політики України в галузі освіти і науки, Концепції Нової української школи [1], [14].

Предметом вивчення спецкурсу є сукупність теоретичних, методичних і практичних знань із наук про освіту, педагогіки, андрагогіки, психології, інноватики тощо.

Процес навчання за програмою спецкурсу ґрунтується на принципах науковості, демократичності, дитиноцентризму, гуманізму та інноваційності освіти; на наукових знаннях про освіту, методологію науково-педагогічних досліджень і науково-дослідної діяльності.

Метою спецкурсу «Оцінювання рівня інноваційності освітнього середовища гімназії» є формування в учителів і керівників закладів загальної середньої освіти професійної компетентності, зокрема з оцінювання рівнів інноваційності освітнього середовища.

Основними завданнями, що забезпечують реалізацію мети спецкурсу, визначено: 1) формування системи знань про інноваційні освітні процеси в Україні та за кордоном, типи й компоненти ефективного освітнього середовища, характеристики інноваційного освітнього середовища; 2) розвиток навичок й умінь оцінювання освітнього середовища з метою встановлення рівня його інноваційності: адаптивного, експериментального, пошуку та ініціатив або продуктивного; 3) формування усвідомлення вчителями і керівниками шкіл потреби в інноваційних змінах освіти, зокрема в проєктуванні інноваційного освітнього середовища гімназії; 4) розвитку педагогічної культури та інноваційності педагогічного працівника.

У змісті програми спецкурсу передбачено необхідний обсяг знань і вмінь, якими мають володіти педагогічні працівники для визначення рівня інноваційності освітнього середовища гімназії в контексті розбудови нової української школи.

За результатами навчання вчителів і керівників гімназій за програмою спецкурсу очікуються сформовані:

- знання з основ наук про освіту, освітньої інноватики та розвитку загальної середньої освіти;
- уміння застосовувати інструментарій оцінювання рівня інноваційності освітнього середовища;
- розуміння потреб освітніх змін та оцінювання освітніх об'єктів;
- підвищення рівня професійної компетентності.

Структура спецкурсу «Оцінювання рівня інноваційності освітнього середовища гімназії» включає два модулі (загальний обсяг навчального навантаження 10 академічних годин). Зміст модулів логічно структурований і передбачає викладення навчальних матеріалів через різні форми занять: лекція (2 години), семінарське заняття (4) та практичне заняття (4 години). Структуру та розподіл навчального навантаження відображено в табл. 1.

Таблиця 1

Структура спецкурсу та навчальне навантаження

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин			
	Усього	У тому числі		
		лекція	семінарське заняття	практичне заняття
Змістовий модуль 1. <i>Інноваційне освітнє середовище: чинники змін, типи, компоненти, рівні інноваційності</i>				
Тема 1. Роль інноваційних процесів у сучасному розвитку загальної середньої освіти України		1		
Тема 2. Типи та компоненти ефективного освітнього середовища (за результатами міжнародних досліджень)		1		
Тема 3. Особливості інноваційного освітнього середовища гімназії та характеристики рівнів інноваційності			2	
Разом за змістовим модулем 1	4	2	2	0
Змістовий модуль 2. <i>Інструментарій оцінювання рівня інноваційності освітнього середовища гімназії</i>				
Тема 1. Складники інструментарію оцінювання інноваційності освітнього середовища гімназії: експертне оцінювання кваліметрична модель оцінювання			2	

Тема 2. Практичне застосування інструментарію оцінювання інноваційності освітнього середовища гімназії				2
Тема 3. Презентація результатів застосування інструментарію оцінювання інноваційності освітнього середовища гімназії та обґрунтування висновків				2
Разом за змістовим модулем 2	6	0	2	4
Усього годин	10	2	4	4

Змістовий модуль 1 «Інноваційне освітнє середовище: чинники змін, типи, компоненти, рівні інноваційності». У структурі цього модуля передбачено такі види занять, як лекція та семінарське заняття. У змісті лекції заплановано ознайомлення вчителів і керівників закладів базової загальної освіти з передумовами виникнення інноваційних процесів та станом їх перебігу в освітній галузі. Зокрема, представлено результати досліджень українських і зарубіжних учених і найкращі зразки досвіду провадження інноваційної діяльності щодо створення ефективного освітнього середовища в школі; розглянуто типи й компоненти ефективного освітнього середовища (за результатами досліджень) [5], [6] та їх можливості застосування в проектуванні освітнього середовища гімназії в контексті розбудови Нової української школи.

На семінарському занятті розглядаються особливості інноваційного освітнього середовища гімназії, які розроблено на основі досліджень ОЕСР [6] та характеристики рівнів інноваційності освітнього середовища гімназії, розроблення яких ґрунтується на результатах досліджень відділу інновацій та стратегій розвитку освіти, зокрема технологія комплексного оцінювання інноваційного розвитку загальноосвітнього навчального закладу [11].

На підставі зазначених досліджень ми розробили характеристики для таких рівнів інноваційного освітнього середовища гімназії, як адаптивний, експериментальний, пошуку та ініціатив, продуктивний.

Адаптивний рівень передбачає адаптацію освітнього середовища школи до інноваційних змін. Педагогічний колектив гімназії на цьому рівні характеризується низькою мотивацією до інноваційної діяльності й застосовує лише ті інновації, які впроваджуються державою.

Експериментальний рівень властивий гімназії, що застосовує освітні інновації, ініційовані як державою, так і науковими установами на етапі експериментальної перевірки та апробації. Інноваційна діяльність в освітньому середовищі таких гімназій може провадитись окремими вчителями, що мало впливає на розвиток інноваційного освітнього середовища.

Рівень пошуку та ініціативи — це якісно вищий рівень інноваційного освітнього середовища гімназії. Такі заклади базової середньої освіти мають інноваційний потенціал та досвід успішного застосування інновацій, як державних, так і розроблених науковими установами. Характерною особливістю освітнього середовища гімназії цього рівня є вмотивована інноваційна діяльність педагогічного колективу, спрямована на покращання освітнього середовища шляхом розроблення і застосування інновацій та наявності розроблених стратегічних документів інноваційного розвитку закладу освіти.

Продуктивний рівень інноваційного освітнього середовища — це найвищий рівень інноваційності, що передбачає наявність в освітньому середовищі гімназії «інноваційного ядра» — команди шкільних учителів, батьків та представників громадськості, готових провадити інноваційну діяльність із метою розвитку школи, забезпечення ефективності навчання учнів як успішних професіоналів і громадян. Такі заклади базової середньої освіти мають статус «формуючої організації» і здатні розробляти стратегії інноваційного розвитку школи на принципах відкритості та прозорості освітнього середовища гімназії для партнерства та розвитку. Педагогічний колектив і батьки вмотивовані на інновації та ефективно співпрацюють з науково-дослідними установами та іншими закладами освіти, зокрема міжнародними, щодо розроблення та застосування інноваційних методів і технологій навчання в освітньому процесі.

Змістовий модуль 2 "Інструментарій оцінювання рівня інноваційності освітнього середовища гімназії". Структура модуля вміщує семінарське і практичне заняття. На семінарському занятті розглядаються теоретичні основи оцінювання інноваційних процесів, зокрема ключові терміни, поняття та методи дослідження (анкетування, інтерв'ювання, співбесіди, спостереження, які дають змогу отримати інформацію про особливості, перспективи та проблеми інноваційних освітніх середовищ; метод експертного оцінювання, систематизації і класифікації інформації, які застосовуються для визначення рівнів інноваційності освітнього середовища; кваліметрична модель оцінювання інноваційності освітніх середовищ).

У змісті практичного заняття передбачено використання таких складників інструментарію оцінювання інноваційності освітнього середовища гімназії, як експертне оцінювання та кваліметрична модель оцінювання.

Експертне оцінювання інноваційності освітнього середовища гімназії здійснюється групою експертів (до складу якої входять учителі, представники адміністрації школи, методисти; можуть бути задіяні співробітники наукових установ та інші зацікавлені в покращанні освітнього процесу особи), які на основі співбесід і спостереження за діяльністю всіх суб'єктів освітнього процесу гімназії протягом певного часу (не менше 4—6 тижнів) розробля-

ють експертні висновки. У процесі експертного оцінювання застосовуються анкети і форми обстеження освітнього середовища гімназії за визначеними параметрами інноваційного освітнього середовища, що розроблені на підставі наукових досліджень його особливостей і характеристик [6]. Наприклад, форма обстеження містить такі параметри: цілі й стратегії розвитку освітнього середовища; комфортність освітнього середовища для всіх суб'єктів освітнього процесу; види і засоби комунікації в школі; види діяльності учнів; ресурсне забезпечення; особливості культурного середовища школи. На основі експертних висновків експерти визначають й обґрунтовують рівень інноваційності освітнього середовища.

Для вимірювання якості освітніх явищ і процесів дослідниками обґрунтовано доцільність застосування кваліметричного підходу, що передбачає вимірювання якісних критеріїв за допомогою встановлення числового значення пріоритетності (ваги) факторів, які впливають на функціонування і розвиток об'єкта, та кількісних показників критеріїв, які характеризують кожен із факторів [11].

У змісті спецкурсу для застосування на практичному занятті пропонується кваліметрична модель оцінювання інноваційного середовища гімназії (табл. 2).

Таблиця 2

Кваліметрична модель оцінювання інноваційного середовища гімназії

Фактори	Вага фактора (Fi)	Критерії (К)	Вага критерію (n)	Визначений бал для критерія
Управління освітнім процесом (F1)	15	Управлінська ініціативність щодо змін освітнього середовища	0—2	
		Зміни відбуваються за ініціативою вищих органів управління	0—1	
		Демократичний стиль управління	0—3	
		Авторитарний стиль управління	0—1	
		Ліберальний стиль управління	0—2	
		Співпраця з науковими установами і закладами освіти	0—3	
		Співпраця з громадськістю	0—3	
		Узагальнений бал (вага) фактора — Fr1		(0—15)

Умови розвитку вчителя (F2)	25	Команда фахівців (кадрове забезпечення)	0—5	
		Готовність до впровадження інновацій	0—5	
		Готовність адаптуватись до змін	0—2	
		Умотивованість на професійний розвиток	0—4	
		Досвід у застосуванні інновацій	0—4	
		Досвід розроблення інноваційних ідей	0—5	
		Узагальнений бал (вага) фактора — Fr2		(0—25)
Умови розвитку учня (F3)	30	Особистісно зорієнтоване навчання та розвиток інтелектуальних здібностей	0—5	
		Формування ключових компетентностей	0—5	
		Виховні заходи формування загальнолюдських цінностей	0—5	
		Патріотичне виховання	0—4	
		Екологічне виховання	0—4	
		Мотивація до пошукової і дослідницької діяльності	0—5	
		Гуртки для розвитку творчих здібностей	0—2	
		Узагальнений бал (вага) фактора — Fr3		(0—30)
Науково-методичне забезпечення (F4)	15	Науково-методичний супровід (здійснюється науково-дослідними установами)	0—4	
		Участь в експериментальній роботі (організація і проведення педагогічних експериментів)	0—3	
		Участь у розробленні державних стандартів (надання пропозицій)	0—4	
		Розроблення освітніх програм, підручників, навчально-дидактичних матеріалів	0—4	
		Узагальнений бал (вага) фактора — Fr4		(0—15)

Ресурсне забезпечення (F5)	15	Матеріально-технічне забезпечення (підручники, технічні засоби навчання, меблі)	0—3	
		Комунікаційно-інформаційне забезпечення (програмне забезпечення та засоби комунікацій)	0—3	
		Комп'ютерне забезпечення	0—3	
		Облаштування зон фізичного розвитку	0—2	
		Наявність зон розвитку творчості	0—2	
		Наявність зон дозвілля	0—2	
		Узагальнений бал (вага) фактора — Fr5		(0—15)
(Fi)	100	Загальна кількість балів (вага усіх факторів) — N		(0—100)

У кваліметричній моделі представлено п'ять факторів та критерії до кожного з них, які вимірюються балами. Загальна кількість балів (N) підраховується таким чином: кожен фактор має встановлену ідеальну вагу (найвищий бал) — Fi, кожен критерій, відповідно, має вагу від 0 до n, яку визначено в процесі розроблення кваліметричної моделі. Сума визначених для кожного показника балів є реальною вагою (Fr) для кожного фактора.

Визначення узагальненого бала (ваги) для кожного з факторів вираховується за формулою:

$$K_1 + K_2 + Kn = Fr.$$

Загальна кількість балів N є показником рівня інноваційності освітнього середовища, який визначається сумою узагальнених балів кожного фактора: $F_1 + F_2 + F_3 + F_4 + F_5 = N$.

Відповідно до отриманої суми балів (реальної ваги факторів) визначається рівень інноваційності освітнього середовища за бальною системою оцінювання, яку відображено в табл. 3.

Таблиця 3

Система оцінювання рівнів інноваційного освітнього середовища

Рівні інноваційності освітнього середовища гімназії	Бали
Адаптивний	0—30
Експериментальний	31—60
Пошук та ініціативи	61—90
Продуктивний	91—100

Гімназія, інноваційне освітнє середовище якої відповідає адаптивному рівню, може набрати від 0 до 30 балів; кожен наступний рівень (експериментальний, пошуку та ініціатив) визначаються балами в діапазоні 30 одиниць (від 31, від 61), а найвищий — продуктивний рівень, оцінюється від 91 до 100 балів. Такий розподіл балів нами встановлено на основі розроблених характеристик для кожного рівня інноваційності освітнього середовища гімназії [11].

На нашу думку, важливим у структурі практичного заняття є презентація слухачами спецкурсу результатів навчального застосування інструментарію оцінювання інноваційності освітнього середовища закладів освіти, в яких вони працюють, та обґрунтування власних висновків щодо інноваційності освітнього середовища. Ця форма заняття сприяє: закріпленню знань, набутих на лекції та на семінарському занятті; розвитку навичок й умінь оцінювання освітнього середовища для встановлення рівня його інноваційності; усвідомленню вчителями і керівниками шкіл потреби в інноваційних змінах освітнього середовища та їхній мотивації до інноваційної діяльності.

Висновки. У процесі реформування загальної середньої освіти актуальними є питання створення сучасного освітнього середовища, яке б дало змогу стимулювати природні потреби учнів до пошуку новизни й дослідження нового. Інноваційне освітнє середовище розглядається нами як відкрита й динамічна система, що має забезпечити комфортні умови для розвитку, навчання і виховання учнів на засадах загальнолюдських цінностей та формування ключових компетентностей, необхідних людині для успішної самореалізації в XXI столітті.

У педагогічній практиці важливим напрямом є підготовка як практикуючих педагогічних працівників, так і студентів закладів вищої педагогічної освіти до застосування наукових розробок. Цьому сприяють спеціально розроблені заняття (різних видів і форм).

Упровадження спецкурсу «Оцінювання рівня інноваційності освітнього середовища гімназії» в педагогічну практику закладів загальної середньої освіти, закладів вищої педагогічної освіти та післядипломної педагогічної освіти, на нашу думку, дасть змогу забезпечити підготовку педагогічних працівників до: участі в інноваційних процесах; оцінювання стану освітнього середовища (за ознакою рівня інноваційності); участі в проектуванні інноваційного освітнього середовища в сучасних умовах змін української школи.

Перспективними є дослідження результатів упровадження спецкурсу «Оцінювання рівня інноваційності освітнього середовища гімназії» в педагогічну практику та пошук і наукове обґрунтування нових підходів і методів забезпечення ефективності інноваційного освітнього середовища закладів освіти.

Використані джерела

- [1] *Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи*, 2016 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
- [2] К. В. Гораш, «Інноваційні складові особистості сучасного педагога», *Проблеми підготовки сучасного вчителя*, вип. 10, Част. 1, с. 171—180, 2014.
- [3] *The Glossary of Educational Reform*, 2014, [Online]. Available: <https://www.greatschoolspartnership.org/resources/glossary-of-education-reform/>
- [4] С. Е. Трубачева, «Психолого-педагогічні особливості проектування освітнього середовища гімназії», *Науковий вісник Ужгородського національного університету*, серія: Педагогіка. Соціальна робота, вип. 2 (45), с. 205—208, 2019.
- [5] A. Bates, *Teaching in a Digital Age. Subtitle: Guidelines for designing teaching and learning*, 2019. [Online]. Available: <https://pressbooks.bccampus.ca/teachinginadigitalagev2/>. Accessed on: May 19, 2020.
- [6] OECD «Environnements pédagogiques et pratiques novatrices», in *Environnements pédagogiques et pratiques novatrices*, OECD Publishing, Paris, 2014. <https://doi.org/10.1787/9789264203587-3-fr>
- [7] О. І. Шапран, Ю. П. Шапран, «Створення інноваційного освітнього середовища в процесі професійної підготовки майбутнього вчителя», *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*, №9, с. 108-110, 2010. Електронний ресурс]. Доступно: <http://www.sportpedagogy.org.ua/html/journal/2010-09/10soitpt.pdf>.
- [8] А. Горошко, Т. Нарчинська, І. Озимок, В. Тарнай, *Глосарій термінів з моніторингу та оцінювання*. Київ, Україна: Українська асоціація оцінювання, 2014.
- [9] О. М. Касьянова, *Педагогічна експертиза розвитку загальної середньої освіти регіону: теорія і практика*. Харків, Україна: НТУ «ХП», 2012.
- [10] Г. Д. Щекатунова та ін., *Організаційно-педагогічні засади інноваційного розвитку загальноосвітніх навчальних закладів*. Київ, Україна: Педагогічна думка, 2013.
- [11] Л.А. Онищук та ін., *Теорія та технологія комплексного оцінювання інноваційного розвитку ЗНЗ*. Київ, Україна: Педагогічна думка, 2015.
- [12] В. В. Олійник, «Неперервне оновлення знань науково-педагогічних кадрів — нагальна проблема національної вищої школи України», *Вісник післядипломної освіти*, серія: Педагогічні науки, вип. 4(33), с. 109-123, 2017.
- [13] *Відомості Верховної Ради України*. (2017, Сен. 05). Закон України №2145-VIII, Про освіту. [Електронний ресурс]. Доступно: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page>
- [14] *Міністерство освіти і науки України*. (2018, Січ. 15). Наказ №36, Про затвердження типової освітньої програми організації і проведення підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладами післядипломної педагогічної освіти. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovoyi-osvitnoyi-programi-organizaciyi-i-provedennya-pidvishennya-kvalifikaciyi-pedagogichnih-pracivnikiv-zakladami-pislyadiplomnoyi-pedagogichnoyi-osviti>

References

- [1] *Nova ukrainska shkola: kontseptualni zasady reformuvannia serednoi shkoly* [New Ukrainian school: conceptual foundations of secondary school reform], 2016 [Online]. Available: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf> (in Ukrainian).
- [2] K. V. Horash, «Innovatsiini skladovi osobystosti suchasnoho pedahoha», *Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelia*, vyp. 10, Chast. 1, p. 171—180, 2014. (in Ukrainian).
- [3] *The Glossary of Educational Reform*, 2014, [Online]. Available: <https://www.greatschoolspartnership.org/resources/glossary-of-education-reform/>. (in English).
- [4] S. E. Trubacheva, «Psykhologo-pedahohichni osoblyvosti proektuvannia osvitnoho seredovyscha himnazii», *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*, serii: Pedahohika. Sotsialna robota, vyp. 2 (45), s. 205—208, 2019. (in Ukrainian)
- [5] A. Bates, *Teaching in a Digital Age. Subtitle: Guidelines for designing teaching and learning*, 2019. [Online]. Available: <https://pressbooks.bccampus.ca/teachinginadigitalagev2/>. Accessed on: May 19, 2020. (in English).
- [6] OECD «Environnements pédagogiques et pratiques novatrices», in *Environnements pédagogiques et pratiques novatrices*, OECD Publishing, Paris, 2014. <https://doi.org/10.1787/9789264203587-3-fr>. (in English).
- [7] O. I. Shapran, Yu. P. Shapran, «Stvorennia innovatsiinoho osvitnoho seredovyscha v protsesi profesiinoi pidhotovky maibutnoho vchytelia», *Pedahohika, psykholohiia ta medyko-biolohichni problemy fizychnoho vykhovannia i sportu*, №9, s. 108-110, 2010. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <http://www.sportpedagogy.org.ua/html/journal/2010-09/10soitpt.pdf>. (in Ukrainian).
- [8] A. Horoshko, T. Narchynska, I. Ozymok, V. Tarnai, *Hlosarii terminiv z monitorynhu ta otsiniuvannia*. Kyiv, Ukraina: Ukrainska asotsiatsiia otsiniuvannia, 2014. (in Ukrainian).
- [9] O. M. Kasianova, *Pedahohichna ekspertyza rozvytku zahalnoi serednoi osvity rehionu: teoriia i praktyka*. Kharkiv, Ukraina: NTU «KhPI», 2012. (in Ukrainian).
- [10] H. D. Shchekaturnova ta in., *Orhanizatsiino-pedahohichni zasady innovatsiinoho rozvytku zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv*. Kyiv, Ukraina: Pedahohichna dumka, 2013. (in Ukrainian).
- [11] L.A. Onyshchuk ta in., *Teoriia ta tekhnolohiia kompleksnoho otsiniuvannia innovatsiinoho rozvytku ZNZ*. Kyiv, Ukraina: Pedahohichna dumka, 2015. (in Ukrainian).
- [12] V. V. Oliinyk, „Neperervne onovlennia znan naukovo-pedahohichnykh kadriv — nahalna problema natsionalnoi vyshchoi shkoly Ukrainy», *Visnyk pislidiplomnoi osvity*, serii: Pedahohichni nauky, vyp. 4(33), s. 109-123, 2017. (in Ukrainian).
- [13] Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. (2017, Sen. 05). Zakon Ukrainy №2145-VIII, Pro osvitnu. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page>. (in Ukrainian).
- [14] Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. (2018, Sich. 15). Nakaz №36, Pro zatverdzhennia typovoi osvitnoi prohramy orhanizatsii i provedennia pidvyshchennia kvalifikatsii pedahohichnykh pratsivnykiv zakladamy pislidiplomnoi pedahohichnoi osvity. [Elektronnyi resurs]. Dostupno: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovoyi-osvitnoyi-programi-organizatsiyi-i-provedennya-pidvishchennya-kvalifikatsiyi-pedagogichnih-pracivnykiv-zakladami-pislidiplomnoyi-pedagogichnoyi-osviti>. (in Ukrainian)

Катерина Гораш, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник відділу інновацій і стратегій розвитку освіти Інституту педагогіки НАПН України

ПРОГРАММА СПЕЦКУРСА «ОЦЕНКА УРОВНЯ ИННОВАЦИОННОСТИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДЫ ГИМНАЗИИ»: СОДЕРЖАНИЕ И СТРУКТУРА

В статье раскрыты содержание и структура программы спецкурса «Оценка уровня инновационности образовательной среды гимназии», который разработан для руководителей и учителей базового среднего образования с целью их подготовки к применению инструментария оценки. Автором обоснована целесообразность внедрения спецкурса в процесс самообразования и повышения квалификации педагогических работников; описано содержание основных структурных составляющих программы спецкурса (цель, предмет, требования и ожидаемые результаты обучения педагогов по программе спецкурса, перечень и содержание модулей, объем учебной нагрузки и формы организации образовательного процесса). Акцентируется внимание на целесообразности применения разработанного инструментария оценки инновационности образовательной среды гимназии в работе учреждений базового среднего образования, что позволит определить уровень инновационности образовательной среды (адаптивный, экспериментальный, поиска и инициатив, продуктивный) в этих школах и применить полученные результаты в стратегическом планировании и проектировании инновационной образовательной среды гимназий в контексте Новой украинской школы.

Ключевые слова: Новая украинская школа; образовательная среда гимназии; инструментальный оценивания; уровни инновационности образовательной среды.

Kateryna Horash, Candidate of Pedagogical Sciences (PhD), Senior Researcher, Senior Research Officer at the Innovations and Education Development Strategies Department of the Institute of Pedagogy of the NAES of Ukraine

SPECIAL COURSE PROGRAM «ASSESSMENT OF THE LEVEL OF INNOVANCENESS OF THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF THE GYMNASIUM»: CONTENT AND STRUCTURE

In the process of reforming general secondary education, the issue of creating a modern educational environment is relevant, which would stimulate the natural needs of students to search for novelty and explore new things. We consider the innovative educational environment as an open and dynamic system that should provide comfortable conditions for the development, education and upbringing of students based on universal values and the formation of the key competences necessary for successful self-realization in the XXI century.

In pedagogical practice, an important area is the preparation of both practicing teachers and students of higher pedagogical educational institutions, for the application of scientific developments.

The article reveals the content and structure of the program of a special course «Assessment of the level of innovativeness of the educational environment of the gymnasium». The purpose of implementing the special course in the process of self-education and professional development of teachers is to prepare the heads and teachers of basic secondary education to use the tools for assessing the educational environment of the school. The author describes the content of the structural components of the special course program (purpose, subject, requirements and expected learning outcomes of teachers according to the special course program, list and content of modules, the amount of learning load and forms of organization of the educational process).

Emphasis is placed on the advisability of using the developed tools to assess the innovativeness of the educational environment of the gymnasium, which will help to determine one of the levels (adaptive, experimental, search and initiative, productive) and apply the evaluation results in the strategic planning of school work and designing of its innovative educational environment.

In our opinion, this will help to motivate teachers to participate in innovation processes and develop innovative projects.

Perspective researches are concerned with studying the results of the implementation of the special course «Assessment of the level of innovativeness of the educational environment of the gymnasium» in pedagogical practice and the search and scientific substantiation of new approaches and methods to ensure the effectiveness of innovative educational environment of educational institutions.

Keywords: New Ukrainian school; educational environment of gymnasium; assessment tools; levels of innovation of educational environment.